

Krigen på universitetet

Fure JS.

Universitetet i kamp 1940–1945

419 s, ill. Oslo: Vidarforlaget, 2007. Pris NOK 398
ISBN 978-82-7596-090-8

Det gir ikke noe tillitvekkende inntrykk når forordet inneholder flere trykkfeil. Men i dette tilfellet skal man ikke tro på førsteinntrykket. I det store og hele er det en velskrevet, veldokumentert og spennende bok som historikeren Jorunn

Sem Fure (f. 1967) har skrevet. Hun er forsker ved Forum for universitetshistorie i Oslo, og har arbeidet i fire år med boken. Den er et ledd i det store prosjektet om universitetets historie som skal være ferdig til 200-årsjubileet i 2011.

Boken er delt i fire deler med følgende overskrifter: Universiteter under hakekorset 1933–40, Kampår 1940–43, Universitetet stenges – nye filialer oppstår 1944–45 og Frigjøring og oppgjør 1945. Deretter følger en oversikt over trykte og utrykte kilder, arkivmateriale og navneregister, men ikke bilderegister.

Forfatteren hadde ventet å finne «flere skjelett i skapet», men ble positivt overrasket over den prinsippfaste motstanden ved universitetet mot okkupasjonsmakten og nazifiseringen (1). Hun fant en mer prinsipiell holdning, en større risikovilje og en sterkere motstandsvilje enn mange har hatt inntrykk av var tilfelle. På sett og vis kan man si at Universitetet i Oslo, landets eneste universitet, kom bedre ut av krigen enn man kunne ha fryktet. For det kunne ha gått helt galt. I Tyskland var universite-

tene ikke bare mottakelige for nazismen, men var også med på å utforme den.

En del av denne historien er godt kjent fra før, særlig brannen i aulaen, stengingen av universitetet 30. november 1943, arrestasjonen og deportasjonen av mannlige studenter til tyske fangeleire. Dette er bl.a. beskrevet i flere artikler i Tidsskriftet de siste årene (2–5). Resten av historien har ikke vært like godt kjent: Hvordan fungerte universitetet frem til stengingen og i det halvannet året det var stengt? Her bidrar Fure med nye opplysninger og til å sette brikkene sammen til et mer fullstendig bilde.

Det kanskje mest interessante er det flertydige bildet som tegnes. Adolf Hoel (1879–1964) er ett eksempel. Etter at Didrik Arup Seip (1884–1963) ble avsatt som rektor i 1941, ble Hoel utnevnt til prorektor og året etter uspurtd utnevnt til rektor av nazistene (6). Hoel hadde vært medlem av Nasjonal Samling siden stiftelsen. Han var en av kun fire vitenskapelig ansatte som hadde medlemskap eller hadde uttrykt sympatier med partiet ved krigsutbruddet. På den annen side får vi inntrykk av at Hoel arbeidet utrettelig for å sikre universitetets interesser overfor okkupasjonsmakten. Fure skriver at Hoel ikke passet inn i rollen som landssviker. Han var intelligent og sympatisk og langt fra opportunist. Det var ikke hans egne maktambisjoner som hadde ført ham til rektoratet, men en sterk pliktfølelse. Pliktfølelsen hans rettet seg dels mot parti og fører, men kanskje enda mer mot universitetet (s. 386).

Dekanus ved Det medisinske fakultet fra 1941 var nevrologiprofessor Georg H. Monrad-Krohn (1884–1964). Han er den medisiner som får mest omtale i boken. Monrad-Krohn sto på samme linje som rektor Seip. Det innebar en defensiv og passiv rolle der motstand ble ytt i de tilfeller maktøverne passerte grensen for hva institusjonen selv oppfattet som uakseptabelt.

Professor i nevrologi Georg H. Monrad-Krohn (1884–1964) var dekanus ved Det medisinske fakultet 1941–45. Foto Universitetshistorisk fotobase, fotograf ukjent

Monrad-Krohn var den mest konsekvente utøveren av denne strategien, omtalt som dekanlinjen (s. 395). Men denne holdningen møtte betydelig motbør, særlig fra grupper som ivret for kamp og konfrontasjon. Her er fremstillingen forbillidlig nyansert.

Forholdene ved Det medisinske fakultet står mange ganger sentralt. Her fantes bl.a. de største personkonfliktene med politiske overtoner. I sentrum sto to universitetsansatte med tilknytning til NS: Klaus Hansen (1895–1971) og Konrad Wagner (1900–56). Wagner var prosektor ved Anatomisk institutt og gikk hardt ut mot instituttets leder professor Kristian Schreiner (1874–1957). Denne såkalte Wagner-Schreiner-saken endte med at Wagner sluttet ved universitetet i 1941. Hva som siden skjedde, skriver ikke forfatteren noe om. Jeg savner i det hele tatt en samling med sluttnoter som kunne gjort historien mer komplett. Stoffet er så rikt og fengslende at jeg skulle ønske meg mer.

Erlend Hem

Avdeling for atferdsfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Fidjestøl A. – Universitetet viste motstand. Klassekampen 30.11.2007. www.klassekampen.no/48714/mod_article/item/null (18.2.2008).
2. Dahl HK. Politisk fange i Norge og i Tyskland 1943–45. En medisinstudents opplevelser. Tidsskr Nor Lægeforen 1995; 115: 1397–401.
3. Kvamme E. Tilbake i Buchenwald. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125: 3445.
4. Kvamme E. Norske medisinstudenter i tysk fangenskap. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125: 3503–4.
4. Leren P. Norsk student i tysk fangenskap. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1097–9.
6. Dahl HF, Hjeltnes G, Nøkleby B et al, red. Norsk krigsleksikon 1940–45. Oslo: Cappelen, 1995: 180. www.norgeslexi.com/krigslex/h/h6.html#hoel-adolf (18.2.2008).

Didrik Arup Seip var professor i nordisk språkvitenskap og rektor 1937–41. Her taler han til studentene ved immatrikuleringen i 1940. Foto SCANPIX